

УДК 911.375(477.43):008(438)

С.Е.Баженова**Місто Кам'янець-Подільський – осередок польської культури в другій половині XIX ст.**

У статті розглядається гуртування інтелігенції міста і краю та її внесок в розбудову науки і культури на тлі життя, творчої і громадської діяльності у м.Кам'янці-Подільському впродовж другої половини XIX ст. відомого польського письменника, історика, поділлєзнавця, доктора медицини Юзефа Антонія Ролле (1830–1894).

Констатується, що у вересні 2015 року в Україні та Польщі відзначено 185-річчя з дня народження Ю.Ролле.

Аналізуються становище польської меншини в Україні досліджуваного періоду, зокрема супротив її імперській політиці деполонізації, діяльність її інтелігенції, спрямовану на захист своїх прав на національній освіті, культури і науки.

Головна увага приділена творчій і громадській діяльності лідера польської інтелігенції Кам'янця Ю.Ролле, значенню його художніх, історичних, краєзнавчих та медичних праць для розвитку науки і поділлєзнавства.

Систематизується та узагальнюється багаторічна діяльність в будинку Ю.Ролле інтелектуального клубу-салону інтелігенції міста, в якому постійно збиралися лікарі, письменники, поети, історики, краєзнавці, митці міста і регіону для обговорення творчих планів, рукописів, проведення диспутів тощо, аналізуються здобутки багатьох його відвідувачів, їх внесок у розвиток культури та науки.

Ключові слова: *м.Кам'янець-Подільський, Юзеф Антоній Ролле, культура, наука, інтелігенція, лідер, зустрічі, клуб-салон, твори, праці.*

У другій половині XIX – на початку XX ст. царат, впроваджуючи русифікацію України та інших окраїн імперії, проводив активну дискримінаційну політику стосовно всіх національних меншин, особливо системно здійснював деполонізацію польського населення Київщини, Волині й Поділля, обмежуючи його духовні потреби, позбавляючи права на рідну мову, освіту, культуру, мати свої представницькі органи, установи й товариства. Скрутні умови, в які потрапила польська громада, призвели до відкритого і нелегального опору цій політиці, до розвитку культурно-просвітницького руху в його середовищі для збереження національного самовираження. Попри всі заборони, польська інтелігенція знаходила шляхи не тільки для задоволення своїх духовно-культурних потреб, але й вносила потужний вклад у розвиток як власної, так і культури всього українського народу. Саме це питання є предметом нашого дослідження за матеріалами Поділля, при цьому використовуючи напрацювання істориків, починаючи від П.Чубинського, який підкреслював виняткову роль польської інтелігенції у культурному житті краю, до сучасних авто-

рів – Д.Бовуа¹, О.Буравського², Л.Баженова³, Б.Гудя⁴, І.Лісевича⁵, В.Колесник⁶, Н.Щербак⁷, І.Ярмошика⁸, автора цього матеріалу⁹ та ін.

В середині XIX ст. осередком польського культурно-просвітницького руху на Поділлі був Кам'янець-Подільський. В цей час місто набуло визнання важливого наукового центру України в галузі медицини. Тут зібралося ціле сузір'я знаних польських лікарів-учених і практиків: О.Кремер, О.Наркевич, К.Пшиборовський, А.Баранецький, Е.Фаренгольц, Ю.Ролле й ін. Саме вони виступили ініціаторами створення науково-громадського Товариства подільських лікарів, яке постало в губернському місті 14 жовтня 1859 і діяло до початку 1865 року¹⁰.

Згідно свого статуту Товариство переймалось спостереженням за ходом і розвитком медичних наук і впровадженням їх досягнень у практику, вивченням і поліпшенням санітарно-гігієнічного стану Подільської губернії, створенням професійної бібліотеки та медико-краєзнавчого музею, видавничою діяльністю для оприлюднення наукових і популярних праць. Товариство в 1859 р. нараховувало 86 чол., а на початку 1865 р. – 136 дійсних членів, з них 119 осіб були лікарями, 7 – фармацевтами, 4 – народознавцями, 5 – представниками інших наук. За національним складом 78% членів Товариства буди поляки, решта – українці, росіяни, литовці, німці, французи та інші¹¹. Оскільки поляки складали тут переважну більшість, то офіційна влада і населення Поділля вважали Товариство лікарів суто польською науковою організацією і відповідно ставилася до нього.

За час свого існування Товариство створило бібліотеку, яка в 1865 р. налічувала 3526 томів¹². Це була перша серйозна спроба заснування публічної бібліотеки в Кам'янці-Подільському і на Поділлі загалом. Одночасно Товариство розпочало формування першого в регіоні медико-краєзнавчого та археологічного музею. До 1865 р. його фонди нараховували 5040 експонатів, які зосереджувалися у 11 відділах музею. Так були закладені основи музейного будівництва на Поділлі¹³. А 1890 року завідувач фондів Ю.Ролле став одним із засновків у Кам'янці історичного музею, що функціонує й сьогодні.

Не зважаючи на вагомі здобутки Товариства подільських лікарів у розвитку медицини і краєзнавства в Україні, влада, звинувативши членів у зв'язках з польським національно-визвольним рухом, на початку 1865 р. його ліквідувало. Лише у 1878 р. Товариство буде відновлене і його почесним головою буде обрано М.І.Пирогова.

Слід відзначити, що після розгрому Товариства подільських лікарів, починаючи з середини 60-х і закінчуючи початком 90-х років XIX ст., лідером польської (і не тільки) інтелігенції Кам'янця-Подільського був мешканець міста Юзеф Антоній Ролле (Йосип Йосипович, псевд. “Д-р Антоній Ю”) (1830–1894), відомий письменник “української школи” в польській літературі, історик, краєзнавець, доктор медицини, член історичної комісії Польської академії наук, член-кореспондент Познанського товариства друзів науки, Літературно-історичного товариства в Парижі, Подільського єпархіального історико-статис-

тичного комітету та інших об'єднань, громадський діяч, якого у вересні 2015 р. в Україні та Польщі вшанували у зв'язку із 185-річчям від дня народження.

Ю.Ролле народився 30 вересня 1830 р. у с.Генрихівка (тепер с.Ролля Шаргородського району, Вінницької області) в сім'ї орендатора, коріння якої сягає Франції. Закінчивши 1855 р. медичний факультет університету Св. Володимира, до 1860 р. працював лікарем у містечку Яришів Могилів-Подільського повіту (нині район Вінниччини), був домашнім лікарем у сім'ї маршалка шляхти Подільської губернії Я.Сулятицького. Водночас він долучився до активного вивчення родинних архівів відомих магнатів і поміщиків Подільської губернії і на основі їх документів став публікувати у 1857–1860 рр. свої перші літературні та краєзнавчі нариси і статті з історії Поділля у варшавських часописах “Gazeta Warszawska”, “Gazeta Codzienna” та інших й став формуватися як історик, краєзнавець і письменник. У ці ж роки Ю.Ролле пройшов стажування в університетських клініках Німеччини та Франції, підготував і захистив у 1860 р. дисертацію “Психічні захворювання” (опублікована в Петербурзі 1863 року), здобувши науковий ступінь доктора медицини й визначився як медик-психіатр та соціал-гігієніст¹⁴.

Незважаючи на запрошення очолити на його вибір медичні кафедри університетів Варшави, Парижа, Петербурга, Ю.Ролле з сім'єю назавжди переселився у 1861 р. до губернського міста Кам'янець-Подільського, де розцвів його творчий талант і де здобув своє визнання. Тут він працював переважно вільно практикуючим лікарем й, за висловом Є.Сіцинського, зажив слави “лікаря від Бога”¹⁵. До його будинку в Старому місті, нині по вулиці Татарській, 2, щоденно стояли черги хворих кам'янчан та з різних куточків Подільської губернії і за її меж, без різниці національностей і соціального статусу. В 1883 р. він заснував у місті першу на Поділлі безплатну лікарню для бідних і десять років завідував нею та амбулаторією, був фундатором у 1878 р. і секретарем місцевого відділення товариства Червоного Хреста, з 1885 р. – скарбником утвореного в місті відділення імператорського людинолюбного місіонерського товариства, інших благодійних інституцій¹⁶.

Як історик та краєзнавець, Ю.Ролле створив рукопис книги “Історія Кам'янець-Подільського” (1866 р.), який ще не опублікований і зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м.Львові. У 1880 р. він видав у Варшаві монографічне дослідження польською мовою “Замки подільські на молдовському прикордонні”¹⁷ (т. 1-3), де у перших двох томах вперше в історіографії викладено ґрунтовну історію Кам'янець-Подільського – від найдавнішого часу до другої половини XIX ст., а в третьому томі вмістив нариси про Жванець, Бар, Ямпіль, Могилів-Подільський, Шаргород та інші міста і села, пам'ятки архітектури краю. Праця Ю.Ролле й досі неперевершена в історичній науці, на жаль, не перевидана українською мовою.

Упродовж 1875–1893 рр. Ю.Ролле, як письменник та науковець, опублікував у Львові, Варшаві, Кракові 20 томів своїх тематичних серій “Історичні оповідання” та “Нові історичні оповідання”, в яких з історичною достовірністю

на основі документальних джерел та літературним хистом описав різні події в Правобережній Україні XIV – першої половини XIX ст., створив галерею історичних портретів видатних діячів України, в тому числі Поділля (нариси про Б.Хмельницького, І.Богуна, І.Підкову, С.Кошку, У.Кармалюка, Софію Потоцьку та ін.), краші з яких були перекладені російською мовою і опубліковані у журналі “Киевская старина” у 1880-х – на початку 1890-х рр.¹⁸

Як лікар і поділлєзнавець, подвижник Подільського епархіального історико-статистичного комітету, який з 1865 р. очолив краснзнавчий рух у регіоні, Ю.Ролле причетний до створення і друкування в Кам’янці-Подільському таких книг і наукових збірників, як: “Памятная книжка Подольской губернии” (1866), “Статистическое описание Подольской губернии” (1866), “Материалы для медико-топографического и гигиенического описания Подольской губернии” (1865), “Гигиенические очерки Подольской губернии” (1869), “Сборник сведений о Подольской губернии” (т. 1-3, 1880–1884), “Материалы для истории Подольской губернии” (1885) та інші¹⁹. Крім того, він був редактором і автором статей виданих польською мовою у науковому збірнику Товариства подільських лікарів “Materiały do topografii i statystyki lekarskiej Podola” (1860–1865) (у 5 томах), які досі є цінним джерелом з історії медицини, санітарії, гігієни та краєзнавства Правобережної України. Всіма названими працям Ю.Ролле заклав основи формування наукового поділлєзнавства, історичної регіоналістики та соціально-гігієнічного і медичного вивчення Поділля.

Звернемо увагу на ще одну важливу сторону діяльності Ю.Ролле. У 1860-ті – на початку 1890-х років його будинок був своєрідним інтелектуальним центром, клубом-салом інтелігенції міста і краю. Тут щомісячно, а бувало і частіше, вечорами збиралися на засадах взаємоповаги, толерантності і співпраці, без огляду на національність, представники інтелігенції регіону: лікарі, літератори, педагоги, науковці, краснзнавці, митці, артисти, представники духовенства та інші й дискутували та обговорювали головним чином свої творчі плани, створені рукописи, слухали доповіді і новини, відзначали ювілеї тощо. Учасниками таких вечорів були часто відомі діячі, що перебували до міста з Петербурга, Києва, Львова, Варшави, Кракова. Авторитет і думка Ю.Ролле під час таких зустрічей були незаперечними. Серед численних друзів і приятелів-поляків були краснзнавці Поділля К.Пуласький, М.Грейм, М.Побуг-Гурський, поети О.Даровський, К.Подовський, вчені Ю.Калленбах, В.Спасович, лікарі К.Пишиборовський, О.Наркевич, письменники Адам Плуг (А.Петкевич), В.Лозінський, Ф.Ковальський та інші²⁰.

Власник маєтку в с.Завадинці Кам’янецького повіту Казімеж Пуласький (1845–1926), буваючи у гостях у Юзефа Ролле і працюючи в його бібліотеці, захопився краєзнавством, археологією, генеалогією й своїми капітальними працями з історії шляхти і магнатських родин Поділля і Волині з початку XX ст. став відомим в Польщі вченим-істориком і геральдиком²¹.

Цікавою особистістю, що входила в гурток Й.Ролле, був Міхал Грейм (1828–1911), виходець з бідняцької сім’ї Привісленського краю Польщі. Він з 1852

року в пошуках кращої долі переселився до Кам'янця-Подільського, і працював в губернській друкарні спочатку робітником, а потім директором. Він захопився фотографією і відкрив першу в Кам'янці і на Поділлі фотодрукарню, в якій аж до початку ХХ ст. видавались на високому мистецькому рівні альбоми, путівники, листівки про історико-архітектурні і культурні пам'ятки краю. Водночас М.Греїм захопився нумізматиною. Впродовж 1889–1910 рр. він опублікував 25 статей про скарби Поділля в 10 томах варшавського збірника праць “Нумізматично-археологічні відомості”²².

В другій половині ХІХ ст. відомим любителем старовини, меценатом і філантропом був власник сіл Котюжани і Сліди Могилівського повіту на Поділлі Владислав Гурський (Побуг-Гурський) (1822–1902). Він займався пошуком джерел і матеріалів у сімейних архівах польських родин краю для написання історії населених місць рідного повіту і присвятив цій справі понад 20 років²³. Його польськомовна книга “Повіт Могилівський в губернії Подільській”²⁴ побачила світ лише у 1903 р., після смерті автора. Владислава Гурського єднала дружба і тісна співпраця з Юзефом Ролле і Юзефом Ігнаци Крашевським. Саме В.Гурський дав останньому кошти на видання часопису “Ateneum”²⁵.

У 70–80-х рр. ХІХ ст. перебував у Кам'янці-Подільському та співпрацював з Ю.Ролле відомий польський історик і вчений-філолог Юзеф Калленбах (1846–1929)²⁶. Він брав участь у наукових експедиціях з дослідження пам'яток давнього Єгипту, Сирії та інших країн Сходу, а наприкінці життя був ректором Ягеллонського університету в Кракові.

На останню чверть ХІХ ст. припадає діяльність на Кам'янеччині польських поетів і красномовців-аматорів Олександра Даровського і Костянтина Подовського, які були близькими друзями Ю.Ролле і часто збиралися в його будинку. В своїх поезіях вони оспівували Поділля, його чудову природу, історичне минуле. В той час у Кам'янці перебували Влодзімеж Спасович, котрий згодом став відомим правником і публіцистом, професором Московського університету, та польські прозаїки Антоній Петкевич (псевдонім Адам Плуг) та Владислав Лозінський.

Зокрема, Адам Плуг (1824–1903), який був вихідцем із зuboжілої шляхти, заробляв на хліб вчителюванням і публіцистикою. З 1859 р. він, працюючи у Житомирській гімназії, увійшов у коло друзів відомого письменника Юзефа Крашевського. За симпатії до польського повстання 1863 року він зазнав переслідувань з боку офіційної влади, і змушений був переселитись до Кам'янця-Подільського, де проживав з 1864 по 1874 роки й знайшов розуміння й підтримку з боку польської інтелігенції й особисто Ю.Ролле. В 1874 р., як відомого поета і прозаїка, Адама Плуга запросили редактором, а згодом головним редактором варшавського щорічника “Клоси”, який видавався до 1890 року. І саме “Клоси” утвердили ім'я Йосипа Ролле в літературному світі, друкуючи численні його історичні і художні нариси та оповідання²⁷. До речі, Адам Плуг один з перших опублікував прижиттєвий розгорнутий біографічний нарис про Ю.Ролле²⁸.

Владислав Лозінський працював у Кам'янці-Подільському всього 5 років – з 1867 по 1872 р., потім тривалий час був редактором відомого в Галичині польського “Річника наукового і літературного”, який видавався у Львові. В.Лозінський виступив спонсором і куратором виходу у Львові переважної більшості літературних творів Ю.Ролле.

Польські діячі культури на Поділлі постійно перебували під пильним оком царської адміністрації, яка встановлювала над ними таємний нагляд, тому вони маскували свої спільні зустрічі потребами лікування у доктора Юзефа Ролле. У такий спосіб тут зустрічалися Юзеф Гіжицький з с.Брага на Дністрі, Ян Садовський – актор, літератори Костянтин Підвисоцький, Олександр Єльський, Владислав Гаєцький, Станіслав Старжинський. Всі вони були творчими людьми, займалися поезією, мистецтвом, музикою, краєзнавством²⁹.

Непересічною особистістю був і Леон Раковський (1865–1908). Він походив з старовинного шляхетського роду, народився в 1856 р. у с.Юрківці Кам'янецького повіту. В молоді роки працював слюсарем і механіком, але захоплювався історією та культурою рідного краю. У середині 80-х років родина Раковських оселилася в Кам'янці-Подільському. Незабаром Леон Раковський стає в місті відомою і шанованою людиною. Впродовж 15 років він був членом-скарбником Сирітського суду, діяльним членом Кам'янецького вільного пожежного товариства. Він став своєю людиною в колі польської інтелігенції міста, його друзями були Й.Ролле, історик О.Прусевич, фотограф і нумізмат М.Грейм, історик польської літератури Ю.Калленбах. Леон Раковський увійшов до кола молодих поетів. У Львівській науковій бібліотеці ім. В.Стефаника зберігається рукопис під назвою “Кам'янецьке віршування та поетичний гурток”, що містить поетичні твори Леона Раковського, Модеста Грейма, Льоли Калленбах та інших поетів. Крім того, Раковський захоплювався фотографуванням: відкрив власний фотографічний салон, брав участь у Першій промислово-сільськогосподарській виставці 1902 року, був членом Подільського історико-археологічного товариства³⁰.

Юзеф Ролле також співпрацював з давнім другом, знаним українським істориком В.Антоновичем, який писав рецензії на його твори, відомими істориками О.Єфименко, М.Петровим, російським видавцем П.Батюшковым, польським істориком А.Яблоновським, письменниками Г.Сенкевичем, Ю.Крашевським, українськими прозаїками М.Старицьким, М.Коцюбинським, російським письменником П.Бартеневим, діячами краєзнавчого руху на Поділлі, кам'янчанами Є.Сіцінським, М.Яворовським, В.Гульдманом, М.Дороновичем, М.Багинським та чимало іншими³¹.

Нарешті, варто врахувати, що Юзеф Ролле мав у розпорядженні для своїх публікацій і просвітництва широку аудиторію, яка об'єднувала читачів Росії, України, Польщі й інших країн Європи. Зокрема, він співпрацював, як кореспондент і автор численних нарисів, статей і заміток, з редакціями майже 25 газет і журналів Петербурга, Москви, Києва, Варшави, Кракова, Львова, Кам'янця-Подільського, найбільше друкувався в часописах “Киевская старина”,

“Подольские епархиальные ведомости”, “Kłosy”, “Kraj”, “Przegląd Polski”, “Niva”, “Biblioteka Warszawska”, “Przewodnik naukowy i literacki” тощо³².

Таким чином, місцева польська інтелігенція на чолі з лідером Юзефом Антонієм Ролле своєю творчою спадщиною, громадським подвижництвом гідно прислужилася розбудові науки і культури в Кам’янці-Подільському й на Поділлі впродовж другої половини XIX ст., долала міжнаціональні бар’єри, співпрацювала з українською інтелігенцією.

9 (21) січня 1894 року з-за хвороби нирок раптово Ю.Ролле залишив земні справи. В останню путь його проводжали майже всі жителі міста, а також прибулі шанувальники звідусіль. Усі періодичні видання України і Польщі, а також Кам’янця-Подільського, опублікували некрологи, спогади про Ю.Ролле. На помертній епітафії, яка знаходиться в Петропавлівському кафедральному костелі Кам’янця-Подільського, викарбовано: “Син цієї землі, минуле її любив, вивчав і описував, а скарби її поважати вчив”.

Сьогодні в демократичному суспільстві важливо у різних формах увіковічувати добру пам’ять і шану про Юзефа Антонія Ролле, який віддано служив справі українсько-польського порозуміння та єднання, подільській землі, яку любив понад усе, залишив величезну творчу спадщину, котра стала історіографічним джерелом поділлязнавства, літератури та медицини й знаходиться в постійному обігу та використанні.

Примітки

1. Бовуа, Д. Битва за землю в Україні. 1963–1914. Поляки в соціо-етнічних конфліктах / Даніель Бовуа; перекл. на укр. З. Борисюк. – К.: Критика, 1998. – 334 с.

2. Буравський, О. А. Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX ст.: монографія / Олександр Буравський. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2004. – 168 с.

3. Баженов, Л. В. Alma mater подільського краєзнавства (місто Кам’янець-Подільський центр історичної регіоналістики XIX – початку XXI ст.) / Л. В. Баженов. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2005. – 416 с.

4. Гудь, Б. Українсько-польські конфлікти новітньої доби: етносоціальний аспект: монографія / Богдан Гудь. – Харків: Акта, 2011. – 472 с.

5. Лісевич, І. Т. У затінку двоголового орла (польська національна меншина на Наддніпрянській Україні у другій половині XIX ст. – на початку XX ст.) / І. Т. Лісевич. – К., 1993. – 87 с.

6. Колесник, В. Відомі поляки в історії Вінниччини. Біографічний словник / Вікторія Колесник. – Вінниця: ВМГО “Розвиток”, 2007. – 1008 с.

7. Щербак, Н. О. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX століття) / Надія Щербак. – К.: Ризографіка, 2005. – 616 с.

8. Ярмошик, І. І. Польська історіографія 1800–1939 рр. суспільно-політичного та культурно-духовного розвитку Волині / І. І. Ярмошик. – Житомир: Волинь, 2010. – 512 с.

9. Баженова, С. Е. Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість. Монографія

/ С. Е. Баженова. – Кам'янець-Подільський: Інформ.-вид. від. К-ПДПУ, 2002. – 180 с.

10. Державний архів Хмельницької області, ф. 228, оп. 1, спр. 5305. Справа про діяльність Товариства подільських лікарів (1859–1865 рр.).

11. Там само. – Арк. 69-70.

12. Там само. – Арк. 70.

13. Там само. – Арк. 72.

14. Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 47-56; Колесник, В. Відомі поляки. – С. 640-642.

15. Сецинский, Е. Хронологический список трудов д-ра И.И.Ролле / Е. И. Сецинский // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. Вып. X. – Каменец-Подольск, 1904. – С. 518.

16. Яворовский, Н. И. Воспоминания об Иосифе Иосифовиче Ролле / Николай Яворовский // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. Вып. X. – Каменец-Подольск, 1904. – С. 516.

17. Dr Antoni J. Zameczki Podolski na kresach multańskich / Dr Antoni J. (Rolle). – Warszawa, 1880. – Т. I-III.

18. Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 111-123.

19. Сецинский, Е. Хронологический список трудов д-ра И.И.Ролле. – С. 518-520.

20. Zawadzki W. Dr A.J. Rolle // Antoni J. Rolle. Wybór pism. – W 3 t. – Kraków, 1966. – Т. 1. – С. 6-22; Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 74.

21. Баженов, Л. В. Историчне краєзнавство Правобережної України XIX – на початку XX ст. / Лев Баженов. – Хмельницький: Доля, 1995. – С. 128.

22. Там само. – С. 193.

23. Колесник, В. Відомі поляки. – С. 153-155.

24. Pobóg-Górski, M. Powiat Mogylowski w gubernii Podolskiej. Opis geograficzno-historyczny / M. Pobóg-Górski. – Kraków, 1903. – 346 s.

25. Баженова, С. Ю.І.Крашевський і Україна / С. Е. Баженова. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І.Огієнка, 2012. – С. 79.

26. Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 75-76.

27. Осетрова, Г. Адам Плуг // Подолянин (м.Кам'янець-Подільський). – 1993. – 18 трав. – С. 3.

28. Plug, A. (A. Pietkiewicz). Antoni Józef Rolle / Adam Plug // Kłosy. – 1883. – № 929, 930.

29. Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 76.

30. Осетрова, Г. Леон Раковский / Галина Осетрова // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки. – Хмельницький, 1999. – С. 522-523.

31. Баженова, С. Юзеф Антоній Ролле. – С. 78-80.

32. Колесник, В. Відомі поляки. – С. 644-645.

Stephanie Bayhenova

A city Kamyanets'-Podilskyi is a hearth of the Polish culture in the second half of XIX of century

In the article examined on the walk of life of life, to creative and public activity in Kamyanets'-Podilskyi during the second half of XIX of century of the well-

known Polish writer, historian, researcher of a particular region, doctor of medicine Jozef Anthony Rolle (1830–1894) grouping round this personality of intelligentsia of city and edge and her contribution to development of science and culture.

Established, that in September, 2015 a 185-year is marked in Ukraine and Poland from the day of birth of J.Rolle.

Analysed position of the Polish minority in Ukraine of the investigated period, resistance to her imperial politics of to Polish nationality, intelligentsia of that in the conditions of repressive politics continued to secure the rights for native education, culture and science and on this walk of life obtained considerable successes.

Main attention is turned for consideration of creative and public activity of leader of Polish intelligentsia of Kamyanets ' J.Rolle, to the value of his artistic, historical, regional and medical labours for science and Podolis study of a particular region.

Long-term activity is systematized and summarized in the house of J.Rolle intellectual club-salon of intelligentsia of city, to that constantly doctors, writers, poets, historians, researchers of a particular region, artists and other cities, going and region for the discussion of creative plans, manuscripts of disputes etc., the achievements of many his visitors, their contribution, are analysed to development of culture and science.

Keywords: Kamyanets '-Podilskyi, Jozef Anthony Rolle, culture, science, intelligentsia, leader, meeting, visitors of club-salon, work, labours.

С.Э.Баженова

Город Каменец-Подольский – очаг польской культуры во второй половине XIX в.

В статье рассматривается сплочение интеллигенции города и края и ее вклад в развитие науки и культуры на фоне жизни, творческой и общественной деятельности в г.Каменец-Подольском известного польского писателя, историка, подольоведа, доктора медицины Юзефа Антония Ролле (1830–1894).

Констатируется, что в сентябре 2015 года отмечается в Украине и Польше 185-летие со дня рождения Ю.Ролле.

Анализируются положение польского меньшинства в Украине исследуемого периода, в частности сопротивление ее имперской политике деполонизации, деятельность ее интеллигенции направленную на защиту своих прав национального образования, культуры и науки.

Главное внимание обращено на рассмотрение творческой и общественной деятельности лидера польской интеллигенции Каменца Ю.Ролле, значению его художественных, исторических, краеведческих и медицинских трудов для развития науки и подольеведения.

Систематизируется и обобщается многолетняя деятельность в доме Ю.Ролле интеллектуального клуба-салона интеллигенции города, в котором постоянно собирались врачи, писатели, поэты, историки, краеведы, художники и другие города и региона для обсуждения творческих планов, рукописей, проведения диспутов и т.п., анализируются достижения многих его посетителей, их вклад в развитие культуры и науки.

Ключевые слова: *г.Камене́ц-Подольский, Юзеф Антоний Ролле, культура, наука, интеллигенция, лидер, встречи, клуб-салон, произведения, труды.*

Одержано 15 червня 2015 року